

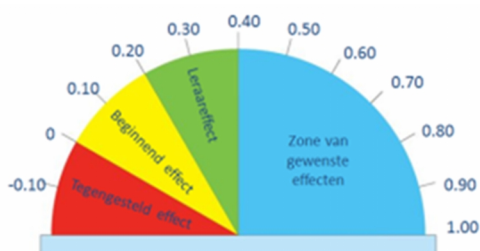
John Hattie: Het verhaal achter de cijfers

De afgelopen weken, sinds mijn terugkeer van Den Haag, heb ik telkens opnieuw de vraag moeten beantwoorden waarom John Hattie zo belangrijk is. Het moment lijkt me dan ook gekomen om deze in mijn nieuwsbrief wat uitgebreider te beantwoorden. Het belang van John Hattie ligt in de betekenis van zijn werk voor het onderwijs. Het onderwijs dat met de invoering van het handelingsgericht werken heel sterk de nadruk is gaan leggen op het *evidence based* werken. Een dimensie hoger dan die andere 'onderwijsgod', Robert Marzano, laat John Hattie het bewijsmateriaal duidelijker dan ooit voor zich spreken. Aan de hand van het onderstaande schema leggen we dit uit.

John Hattie maakte een synthese van de meta-analyses van verschillende onderzoekers over eenzelfde factor. Bij een meta-analyse gaat het er om de effect-gegevens uit verschillende onderzoeken rond eenzelfde factor om te zetten naar een gemeenschappelijke maat (een effectmaat), zodat het totale effect gekwantificeerd, geïnterpreteerd en vergeleken kan worden. Je zou dus kunnen stellen dat John Hattie een meta-analyse van de meta-analyses maakte.

In zijn eerste boek brengt hij een synthese van meer dan 800 meta-analyses die allemaal verband houden met de leerprestaties van leerlingen. In totaal bespreekt hij in dit boek uit 2009 138 factoren die een invloed hebben op de leerprestaties. Vandaag, 2014 zijn dat al meer dan 150 factoren. Alle meta-analyses hebben betrekking op factoren die de leerprestaties van leerlingen en studenten beïnvloeden. Het werk van John Hattie bewijst dat de leerkracht er echt toe doet, benadrukt de kracht van goede feedback en construeert een leer- en begripmodel.

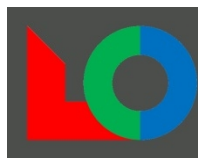
Zoals hij zelf aangeeft in zijn boek¹, had John Hattie nog meer gegevens kunnen gebruiken dan nu het geval is. Hij heeft er bewust voor gekozen enkel de gegevens over de leerprestaties van leerlingen en studenten te gebruiken. Deze data werden gedurende een duidelijk afgebakende periode (met een duidelijk begin- en eindpunt) verzameld. Tegelijk had John Hattie ook aandacht voor vergelijkende gegevens, bijvoorbeeld voor het effect van grote en kleine klasgroepen op de leerprestaties van de leerlingen. Het resultaat van dit werk is zoals gezegd een lijst die momenteel meer dan 150 factoren bevat die kunnen gerangschikt worden volgens hun effectgrootte.

Meteen zijn we beland bij een, zo niet het, kernbegrip uit het werk van John Hattie: de effectgrootte. Via een eenvoudige statistische formule heeft hij van de meer dan 150 factoren hun effectgrootte berekend. We kunnen dit het beste illustreren aan de hand van zijn succesbarometer (zie afbeelding). John Hattie stelt het heel duidelijk: 95% van alles wat we doen heeft effect. Het effect van een bepaalde factor is pas een meerwaarde als

hij een effectgrootte heeft van 0.40 of meer. Deze effectgrootte van 0.40 noemt John Hattie het scharnierpunt en alles daar voorbij is voor hem de zone van de gewenste effecten (de lichtblauwe zone in de succesbarometer). Een voorbeeld daarvan zijn de woordenschatprogramma's met een effectgrootte van 0.67. Een aantal factoren hebben een negatief of tegengesteld effect (de rode zone). Een voorbeeld

¹ HATTIE, J.A.C., *Visible learning. A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*, Routledge, London and New-York, 2009, blz. ix.

daarvan is de zomervakantie met een effectgrootte van - 0.02. Factoren met een beginnend effect (de gele zone) hebben een effectgrootte tussen 0 en 0.20. Een voorbeeld daarvan is het probleemgestuurde leren met een effectgrootte van 0.15. Met een effectgrootte tussen 0.20 en 0.40 kun je spreken van een leraareffect (de groene zone). Een voorbeeld hiervan zijn de verrijgingsprogramma's met een effectgrootte van 0.39.

Maar let op, hoe verleidelijk het ook mag zijn, het werk van John Hattie is geen receptenboek waaruit men op basis van de effectgroottes van de verschillende factoren zonder nadenken onderwijsmenuutjes kan samenstellen. Voor John Hattie gaat het meer over het verhaal achter deze effectgroottes dan over de effectgroottes zelf: hoe komt het dat iets (niet) werkt. Daarin ligt de echte uitdaging, de echte opdracht na het bestuderen van zijn werk. Wie echter de effectgroottes verafgoodt als een soort onderwijskundige heilige koe, heeft van het werk van John Hattie maar weinig begrepen. De effectgroottes nodigen de leerkracht uit om:

- vragen te stellen over wat er het meeste toe doet;
- met anderen in discussie te gaan over wat er het meeste toe doet;
- de effectgrootte van het eigen handelen te berekenen.

Want over dat scharnierpunt van 0.40 valt nog meer te zeggen. Elke leerkracht kan aan de hand van dezelfde formule die John Hattie gebruikte voor het berekenen van de effectgroottes, de effectgrootte van zijn eigen handelen berekenen, zowel op klassikaal als op individueel niveau. Ineens gaat het dan niet meer over subjectief gegeven punten, maar wel over objectief vastgestelde groei. Want voor de individuele leerling mag je na een schooljaar een groei van 0.40 (het scharnierpunt) verwachten, na twee schooljaren een groei van 0.80 en na drie schooljaren een totale groei van 1.20 en ga zo maar verder. Dit opent in het licht van het inclusief onderwijs (het *M-decreet* in Vlaanderen, *Passend onderwijs* in Nederland) nooit geziene positieve perspectieven zowel voor de leerkrachten als voor de leerlingen. De centrale vragen worden nu immers: *Is deze leerling, rekening houdend met zijn beginsituatie, voldoende gegroeid? En Hoe kunnen we deze groei (of dit gebrek aan groei) verklaren?*

Als we met John Hattie spreken over het verhaal achter de cijfers, dan gaat het over meer dan een verhaal. We schrijven immers al naargelang de situatie het verhaal:

- van de bijdragen die de leerling of student levert;
- van de bijdragen die de thuissituatie levert;
- van de bijdragen die de school levert;
- van de bijdragen die de leerkracht levert;
- van de bijdragen die de curricula leveren;
- van de bijdragen die de onderwijsbenaderingen leveren.

Voor alles is het een bewust positief geschreven verhaal dat vandaag moet verteld worden. Het verhaal niet vertellen doet aan de toekomst van alle leerlingen, studenten, leerkrachten en docenten onrecht!

Lieven Coppens
(maart 2014)

